

ER-SOĞOTOX DESTANINDA -A(-II) ZARF-FİİL EKLİ TASVİR-FİİLER

Prof. Dr. Fatih KİRİŞÇİOĞLU

Özet : Bildiride, Yakutların (Sahaların) olongo adı verilen destanlarından en eskisi kabul edilen Er Soğotox destanındaki –A(-II) zarf-fiil ekli tasvir fiiller ele alınmıştır. Sahacada –A(-II) zarf-fiil ekli tasvir fiiller , genelde tur- “kalkmak, yükselmek”, is- “hareket etmek, kaçmak”, sırit- “gitmek, bulunmak”, tüs- “düşmek, atılmak”, oğus- “çekmek, taşımak”, ıl- “almak, kazanmak”, bier- “vermek, sunmak”, tart- “çekmek, tartmak” yardımcı fiilleriyle birleşerek hareketin sürekliliği, devamlılığı, anılığı , bitmişliği vb. anlamları ifade eder. Bildiride bu yapılar metinden örneklerle desteklenerek işlevleriyle ortaya konmuştur.

Saha (Yakut) destanlarının en önemlisi kendilerinin ataları olarak kabul ettikleri Er-Soğotox ile ilgili olan destanlardır. Bu destan üzerinde farklı yıllarda yeniden inşa çalışmaları yapılmıştır. Biz, 1996 tarihinde Novosibirsk’te basılan ve birbiriyle bağlantılı 3 soyun hikâyesini anlatan V.O.Karataeva’nın uzun neşrini esas olarak aldık. Bu metin aslında 6377 mısradan oluşmaktadır .Tekrarlar ve nesir kısmı ilave edildiğinde mısra sayısı 6753’e ulaşmaktadır. Destan metni dünyanın yaratılmasıyla başlamakta, Er Soğotox’un doğumu ve kötü ruhlarla mücadelesiyle devam etmekte ve sonuçta bu kötü ruhları yenmesiyle tamamlanmaktadır. Biz, bu metindeki –A(-II) zarf-fiil ekli tasvirî fiilleri metinden hareketle ele alarak bu tasvirî fiillerinin işlevlerinin ortaya koymaya çalıştık..

Saha Türkçesinde tasvirî fiil yapımında –An ve –A (-I I) zarf-fiilleri kullanılmaktadır.

-An zarf-fiili, genellikle ikinci hareketin başlangıcına doğru oluşan veya onunla aynı anda gelişen hareketi tanımlar :

Taňnan tağısta : O giyinerek çıktı (giyindi ve çıktı).

Süren tağısta : O koşarak gitti.

-A (-I I) zarf-fiili (Bu zarf-fiil, ünsüzlerden sonra -a/-e, -o/-ö; ünlü ve diftonglardan sonra -u/-ii -uu/-üü şeklinde gelir), ikinci hareketle aynı zamanda olan veya ondan sonra ve onun amacını gösteren hareketi tanımlar :

Taňna turar : O giyinmiş (giyinik bir halde) duruyor.

Taňna barda : O giyinmeye (giyinmek için) gitti.

İşte bu belirttiğimiz iki zarf-fiil , Saha Türkçesindeki

bar- “uzaklaşmak, gitmek, arabayla gitmek, bir yerden hareket etmek, ayrılmak, yola koyulmak “.

tur- “ durmak, kalkmak, yükselmek, tespit etmek, temellenmek, oluşmak “.

is- “ hareket etmek, gitmek, kaçmak, uzaklaşmak”.Günümüzde bu anlamlarını yitirmiş görünmektedir.

sırit- “ gitmek, hareket etmek, bulunmak.”

tüs- “ yukarıdan düşmek, dökülmek, fırlatılmak, akmak.”

oğus- “ vurmak, dövmek, yapıştırmak . “

tart- “ çekmek, taşımak, dövmek, içmek.”

kebis- “ atmak, bırakmak, fırlatmak.”

xaal- “ kalmak, bir şeyden birisine kalmak, güç kaybetmek, önemsizleşmek.”

kel- “ gelmek, bulunmak, olmak, yaklaşmak, ulaşmak. “

kiir- “ girmek, toplanmak, gelmek.”

tağıs- “ çıkmak, akmak, yükselmek, doğmak.”

ıl- “ almak, kabul etmek,kazanmak.”

bier- “ vermek, hediye etmek. “

er- “mevcut olmak, bulunmak”. Günümüzde bu anlamlarını yitirmiş görünmektedir. gibi fiillerle birleşerek tasvirî fiil yapısını oluşturmaktadırlar.

Bu tasvirî fiiller ise, genellikle Haritanov’un incelediği gibi ya şekle bağlı (zarf-fiillere veya yardımcı fiillere göre) ya da hareketin analitik görünüşüne bağlı (hareketin başlangıcı ; hareketin bitmişliği veya sonucu ; hareketin uzunluğu ; hareketin hızı çabukluğu ve kısa sürerliliği) olarak ele alınmaktadır.Burada Haritanov’dan bahsetmek gerekirse, L. N. Haritanov “*Sahacada Fiil Görünüşü Biçimleri*” adlı eserinde; eklemeli, analitik, ses taklidi ve deyimleşmiş fiillerle ifâde olunan çeşitli hareket ve durumların bitmişliği, sürerliliği ve bitmemişliği biçimlerinin statik veya dinamik nitelikli oluşu ve kılışı incelenmiştir. Fiile özgü veya ona bağlantılı olan leksik, morfolojik ve sentaktik düzlemdeki çekimlenme ve biçimlenme göstergeleriyle psikolojik-bilişsel olarak ifade olunan görünüşsellik veya kılınışsallık olgusu, somut bir görünüş kategorisi düzeyinde ele alınmıştır. Böylece de Türk yazı dilleri ve tarihî lehçelerinin monografik olarak incelenmesi tarihinde fiilin görünüş kategorisine ilişkin XX. yüzyılda yazılmış en kapsamlı klasik Türkolojik çalışmalarından biri ortaya çıkmıştır. Söz konusu eser, Sahaca zengin dil malzemeleriyle örneklemeli ve tarihî-karşılaştırmalı dilcilik yöntemleriyle yazılmıştır.

Bu fiiller birleşmede ana leksik anlamlarından uzaklaşarak büyük ölçüde gramerleşirler ve analitik bir yapı oluştururlar.Bazı birleşmelerde (mesela bar- fiilinin ani başlangıç ifadesinde) bu fiillerin daha tam olarak açık bir gramer elementine dönüşmediği leksik ve görevsi anlamlarının karıştırıldığı da gözlemlenmektedir.Bunun net bir şekilde ortaya konması ise, çok ciddi ve delillere dayalı ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir.Görüldüğü gibi Saha Türkçesi çok zengin bir tasvirî fiil kategorisine sahiptir.Bu itibarla, biz tebliğimizde sadece –A (-I I) zarf-fiili ile yapılan tasvirî fiilleri ele alacağız.Şimdi bu fiillere tek tek bakalım :

–A (-I I) Tur- :

Bu yapı kendi içinde büyük bir verimliliğe sahiptir ve fiillerin çoğunluğuna gelebilir.Bu birleşim hareketin sürekliliğini veya devamlılığını gösterir:

Bu süge tulla turar “Bu balta (sapından) devamlı çıkar.”

Aan melci ahilla turar “Bu kapı sürekli (tekrar tekrar) açılır.”

Xaya da öttünen		Hangi yönden
Kiirerin bilbekke,	1090	Gireceğini bilemeden
Toñsuyan tobugurata turbuta.		Kapıyı çalıp durmuştu
Tus ilin diekki		Doğruca doğruya doğru,
Kötön tuolla turbuta.	530	Uçup gitmişti.

Kutaalaax uot buolan, Tus xotu suburuya turbuta.	2248	Büyük bir ateş olup, Tam kuzeye hızlıca gitmişti.
Üötete suox Ügürüöleen meñiye turbuta ühü.	2576	Anlaşılmaz bir şekilde Çulluk gibi bağırıp dururmuş, meğer
İti tılların ettiler da, Ürdük xallaan diekki Örö kuugunuu turdular.	2790	Bu sözleri söyler söylemez Göğün zirvesine doğru, Gürültüyle çıkıp gitmişler.

Bu birleşmelerin bir kısmında tur- fiilinin anlamını koruduğunu da düşünebiliriz :

kepsii tur- “anlatmayı sürdürmek (konuşarak durmak; durarak konuşmak)“
kördörö tur- göstermeye devam etmek;(göstererek durmak) “

İncelediğimiz metinde daha önce ele alınmayan bir kalıpla karşılaşıyoruz. Bu kalıp “ isim + LAAX + buola turbuta ebite ühü” şeklinde gelmektedir.

Subu kurduk dien toyuktaax, Siti kurduk dien kepselleex Buola turbuta ebite ühü.	3110	İşte böyle şarkı söylemeye İşte şöyle hikaye anlatmaya Devam edip durur imiş meğer.
Keri-buru kepselleex, Aan-caalı algıstaax Buola turbuta ebite ühü.	792	Eğri büğrü konuşmaya Alakasız dualar etmeye Devam edip durur imiş meğer.
Saxalı sañalaax, Tuman tuuray toyuktaax, İs bıdaan ırıalaax, Sañ caaray sañalaax Buola turbuta ebite ühü.	835	Sahaca konuşmaya Kaygılı şarkılar Gamlı türküler Anlaşılmaz kelimelerle Devam edip durur imiş meğer.
Ölör-xaalar künüñ kelleğine, Üöhee ayılargın İñırar buolaarıy», — dii turbuta.	821	Ölüm-kalım günün geldiğinde, Yukarıdaki tanrılarını, Çağırır ol" deyip durmuş.

Başlayan veya devam eden hareketin dışında alışkanlık hâline gelen hareketleri de ifade ettiği görülmektedir:

Kele turar “O devamlı geliyor.”
Utuya turar “O her zaman (rahatça) uyur.”

Subu kurduk dien Toyuktaax buola turbuta.	1321	İşte böyle diyerek Toyuk söyledi.
Subu kurduk dien toyuktaax Algı-siliye turbut ebit.	710	İşte böyle toyuk söyleyip Alkış-dua etmeye başlamış.

Bu yapı belirli bir zamana tesadüf eden hareketin başlangıcını ve sürekliliğini de gösterebilmektedir :

Miigin küütümeñ, ahı turaarıñ ! “Beni bekleme , zamanında yemek ye !“
Keliexxer dieri ülelii turuoxput “ Sen gelinceye dek çalışacağız (çalışıyor olacağız)

İtı-soñuu, ıllı-tuoya,	1690	Ağlaya-sızlaya, acıyla-kederle,
Kiñkiniir kieñ xallaan dieki		Gürlemeli geniş göğe doğru
Kiiren bara turbuta ühü.		Girip uzaklaşmış, meğer.
İttenneri kelen tüher da,	3577	Sırt üstü düşer düşmez,
Ürüñ buruo buolan		Beyaz duman hâline gelerek
Kennitten tunaarıya turbuta.		Peşinden hızlıca gitmişti.
Çonoççu oloron,	5887	Gururla oturup,
Ayıtın sirin dieki		Yaratıcıların dünyasına doğru
Kiiren küdeñnete turbuta.		Yola koyulmuştu.

Aşağıdaki örneklerde ise, söz konusu hareketin başka bir hareketin başlamasına veya her hangi bir anına kadar devam ettiği ifade edilmektedir :

Kıayarbitınan ülelii turuoxput .”Ne kadar yapabilirsek o kadar çalışacağız.”
Tiyiextere dieri bara tur ! “ Ulaşana kadar gitmeye devam et ! “
Askıtıñ belemnii turuñ . “Şimdilik kendi yemeğinizi hazırlayın.”

Tura-oloro tolkuydana turuuy,	4030	Otura-kalka düşünerek
Sıta-tura sıanalanan		Yata-kalka hesaplayarak
Kördögüñ buoluo-uo», — dii-dii,		Görseydin" diye diye
İrialax-toyuktaax		Şarkılı-toyuklu
Tus xotu diekki kötön		Tam kuzeye doğru uçup
Küpsüürdüü turbuttara.		Hızlıca gitmişlerdi.
Kim uoran-talaan barbitın	3896	Kimin kaçırıp götürdüğünü
Xantan dağanı		Hiçbir yerden
Kıayan bıhaarbakka		Anlamadan,
Örö tañnarı körö turbuta.		Aşağı-yukarı bakıp durmuştu.
Alaas ebe xotunum	942	Alaas nine hatunum,
Alla tammalıı turar		Hep damlaya duran
Arağas ilgete		Sarı kutsal suyun
Örüü eçeybiti emtii turdun,		Sakat olanı iyileştirsin,

-A (-I I) Sırit- :

Bu birleşme, alışılmış ve sürekli olan hareketi ifade ettiği gibi, devamlı olarak vuku bulan hareketin uzunluğunu da ifade eder :

Sanu silciam. “Ben her zaman düşüneceğim.”

Körö sırit- “ devamlı olarak bakmak.”

Etihe silcallar “Onlar sürekli küfredeler.”

Birinci örnekte **sanu sırit-** birleşmesi, kendi yapısı içinde “düşünür durumda olmayı” ifade eder.İkinci örnekteki **körö sırit-** birleşmesinde de sürekli ve kesintisiz bir bakma hâli ifâdesi mevcuttur.

Ool utuya sıtaa eren,		İşte böylece uyurken,
Uutun bıhınan ihitteğine,		Rüya arasında hissetti ki
Ağıs tatalğalaax	620	Sekiz katlı,
Aan xoloruk		Şiddetli boran,
Taınarı satılaata bıhılaax,		Sanki aşağıya indi.

Toğus çoñ timir uolattar,	1155	Dokuz çoñ demir oğlanlar,
Utuya sıtar buollaxıtına,		Eğer uyuyorsanız,
Uhukta oxugutuuy,		Hemen uyanın.

Saınalaax-ıneleex buola silcıbıta.	1228	İnleyip, yalvarıp konuşmuştu.
------------------------------------	------	-------------------------------

Bu utuyan tılla sıtar kihini	1313	"Böylece yatıp uyuyan adamı,
Ölörön-öhörön bardaxpına,		Öldürüp-öç alıp gitsem,
Kuhağan buoluo dien		Kötü olur", diye,

Sötüölüü oonúuu silcan ere,		Yüzüp oynarken,
Kırdal xonuuga		Yeşil ovalarda
Kılıya oonúuu silcan ere		Seksek oynarken,
Emiske billibekke-köstübekke,	1720	Birden bilinmeden, gözükmeden,
Meliyen-süten xaalbit.		Ortalıktan kaybolmuş,

Tosto silcar “Sık sık kırılmaktadır , her zaman kırılmaktadır.”

Oxto silcar “Sık sık düşüyor.”

Örnekleri de hareketin sıklığını gösteren örneklerdir.

Noyonugum, töröppüte oğologun,	382	Yiğidim, doğurduğunuz oğlunuzu,
Üöhee xallaan buoyuttara tühenner,		Üst dünya askerleri inip,
İlan ilcen, iite-xaraya sıtallar.		Alıp götürüp de, eğitiyorlarmış.

Timir timirten teyerin kurduk,	2642	Demirin demirle çarpışması gibi,
Taas taastan teyerin kurduk		Taşın taşla tokuşması gibi,
Teyiekkelehe oonúuu silcıbıttara.		Vuruşup-çatışıp durmuşlardı.

Abaahıtın kııha	5076	Abaası kızı,
Abitaydaan-xalaxaydaan,		Hissettiği acıdan

Saňalaax-iñeleex		İnleyip-bağırıp
Itı-soñuu sılcıbıta ühü.		Ağlayıp sızlamıştı.

Bu birleşmelerin bir kısmında sırit- fiilinin anlamını koruduğunu da düşünebiliriz :

Sanı sırit ! “Yürürken düşün (yürü ve düşün) !”

Küle sılcı. “Yürürken gülüyor (gülerek yürüyor ; gülüyor ve yürüyor)”

Taba körbökkö, ol-bu diekki	3397	İyice göremeyip sağa-sola,
Kilebeçite sılcıbıta.		Aranıp duruyordu

İncelediğimiz metinde tıpkı a tur- yapısında karşılaştığımız gibi daha önce ele alınmayan bir kalıpla karşılaşırız. Bu kalıp “ isim + LAAx + buola sılcıbıta ebit” şeklinde gelmektedir.

Üöheenen kıtalık kötör kötön kelen,		Gökten leylek uça gelip,
Subu kurduk dien saňalaax,	360	İşte şöyle düşünceli
Siti kurduk dien kepselleex		İşte böyle sözlü,
Buola sılcıbıta ebite ühü.		Anlatmaya devam edip durmuş

Üs kıtalık kötör		Üç beyaz turna
Ürdünen kötön teleere sılcın,	4440	Üstünden uçup giderken
Sumannık dien saňalaax,		Böyle anlatmalı,
Sitinnik dien kepselleex		Şöyle konuşmalı,
Buola sılcıbittar ebit.		Bir halde devam ediyormuş.

-A (-I I) Tüs- :

Bu yapı, birdenbire, ansızın bir hareketi ve aynı zamanda bitmemiş bir hareketi ifâde etmektedir:

körö tüs- “aniden bakmak, çok az (biraz) bakmak”

oloro tüs- “biraz oturmak, hemen oturmak”

köstö tüs-“ birden görünmek ; biraz görünmek”

Oğonñur kihi sohuyan, orolo tühen baran,	333	İhtiyar adam, sıçrayınca düşe kalıp,
Süöhütün-ahın xaayar büteye çugas buolan,		Ahırın duvarına yakın olduğundan,
Nehiile onno öyönö tüspüte.		Zar-zor oraya yaslanıvermişti.

Ölbütterin beyelere da bilbekke,		Öldüklerini dahi anlamadan,
Aaspıtın kenne		(Ok) geçtikten
Kemnie keneğes	2050	Uzun süre sonra,
Kennilerin xayıhan köröörü gımmittara,		Arkalarına dönüp bakmak istediklerinde,
Ölön öro adaariha tüspüttere.		Ölüp yere yığılmışlardı.

Kiliin kurduk		Takoz gibi
Ketihe tüspüttere,		Tokuştular
Aal kurduk	2270	Sal gibi,
Anniha tüspüttere.		Çarpıştılar.

Ol isteğine emiske,	2525	Böylece giderken birden,
Uot çağılıñnıurğa dılı gimmita,		Ateş gürlemesi gibi
Tuox da aattaax taxsıbıta billibeteğe,		Ne olduğu bilinmeyen
Emiske ölor ölüü abaahı uola		Anı ölüm getiren abaası oğlu,
İnniger berikis gına tüspüte.		Önünde belirip çıkmış.

Üs attaax ayı buxatırattara	2740	Üç atlı ayı bahadırı,
İnniger subu		Tam önüne,
Cires gına tüspütter.		Aniden dizildiler.

Tokutar ular kurduk	2813	Toykuran çöl horozu gibi,
Çonoççu oloro tüste.		Gururla oturmuş.

Kırcık, xaaan kördün", — diebit kurduk	3338	Gerçek, yalnız kalsın" demiş gibi
Çines gına tüspüte.		Durup kalmış.

Taas xayatın annıgar		Yalçın kayasın altında,
Biliite taas miesteğe	3590	Dümdüz taşın üstünde
Körsühe tüspüttere dağanı,		Karşılaşmışlardı.
Urukkuların kurduk		Eskisi gibi
Oxsusputunan kiiren barbıttara,		Dövüşmeye başlamışlardı.

Utarıta körsö tüspütteriger		Yüzyüze gelince,
Uot Urbalcın buollağına,	3760	Uot Urbalcın,
Bihigi kihibitin Er Soğotoğu		Bizim insanımız Er Sogotoh'u
Babıgırı tühen baran,		Bağıra çağıra,
Tiere anıan kebispite,		Geriye ittiğinde

-A (-I I) Oğus- :

Bu yapı, sıkça oluşan, çabuk, beklenmedik bir hareketi ifâde etmektedir. Özellikle emir kipinde yaygın kullanımı vardır :

bara oğus- "hemen gitmek, mümkün olduğunca çabuk uzaklaşmak"

Ete oxsuñ ! "Daha çabuk söyle !"

kiire oğus- "hemen girmek, ansızın girmek"

Büttere oğustalar. "Onlar bir anda bitirdiler, beklenmedik çabuklukta bitirdiler."

Tunalıkaan Kuokallanı	3662	Tunalıkan Kuo'yu
Bieriteleen ıta oğus,		Verip gönderiver.
Çeyii-iy», — dien,		Haydi" diye

Üöhe anñan turan, Keries tılgın ete oğus, — diebitter.	1174	"Son sözünü çabucak, Söyle" demişler.
---	------	--

Sıtı kılıs bolotunan Sañardı oxsooçça buolan erdeğine, İyete sarılaabitnan kelen, Toñołoğuttan iiliste tüspüte,	2350	İki yüzü keskin kılıçla, Tam vuracakken, Anası bağırarak gelip, Koluna yapışmıştı.
--	------	---

Utuybuta buollaxxına, Uhuktaaxtı oxsuuy bağas, Ölbütüğe buollargın Tilliteli oxsutalaa.	6056	Eğer uyuyorsan Çabuk uyan. Eğer öldüysen Çabuk diril.
--	------	--

Doydugun bula oxsuuy, Silbehinneex erdexxine, Sirgin bula oxsuuy,	3457	Memleketini çabucak bul. Eklemlerin sağlamken Yolunu çabucak bul.
---	------	---

Tögürük sılı bıha oxsuhannar, Xaya xayaların kıaysıbakkalar,	3728	Bütün yıl savaşım Birbirlerini yenemediler.
---	------	--

Betereñi öttüne, Barabına oxsuuy, bağar», — dii turbuta.	6120	Bu duruma getirmeden Çabucak defol" deyip durmuştu.
---	------	--

Bert türğennik Tiiye oxsoñ ühü», — dienner,	4458	Çabucak Gidecekmişsin" deyip
--	------	---------------------------------

Çey, ere noyoon! Bii billere oxsuuy!» — Dii turbuta.	5530	Haydi yiğit, Hızlıca kara ver!" Deyip durmuştu.
--	------	---

Ölbüt da buollargın Tille oxsuuy, Çee-ey!	5820	Eğer ölmüşsen Çabuk diril. Haydi!
---	------	---

Bu yapıda çey "haydi" edatının ve die- fiilinin birlikte sık kullanıldığı gözlemlenmektedir.

-A (-I I) Tart- :

Hareketin hızlılığını veya çabukluğunu anlatan bu yapı seyrek görülür ve çoğunlukla fiilin emir kipinde kullanılmaktadır :

bara tart- " uzaklaşmak, daha hızlıca gitmek"

Ete tardıñ ! "şimdi söyleyiniz!"

Bütäre tartınnar. "Onlar hızla bitirirler."

Kördöhörüger tiybitin	1385	Aman dilemek gerektiğini,
Öydüü bierbite dağanı,		Çabucak anlamış ve
Argıy ağay		Yavaş yavaş,
Oloro bieren baran,		Otururince
Kötön tüöllən kelen,		Mağrurca uça gelip,
Toğus tiiti xolbuu tardan,		Dokuz melez ağacını birden kavrayıp,
Olorooru gimmita,		Konmak istemişti.

Kötön tüöllən kelen,		Mağrurca uça gelip,
Toğus tiiti xolbuu tardan,		Dokuz melez ağacını birden kavrayıp,
Olorooru gimmita,		Konmak istemişti.
Kıayan uyбатаğın,		Dayanıp tutamadığı için
Uonça tiiti xolbuu tardınan ilan,		On melez ağacını birden çekip,
Oloro tüspütün,	460	İnip konduğunu

Ereydeeme kırcağas kihini,	2342	Acı çektirme ihtiyara.
Salgı tardıy», — diebitiger,		Devam et işine” dediği zaman

Tabııarkatın xalğanıskay ıstaanın siebitten	2550	Tabakasını pantolonun kabarık cebinden,
Tas gına tardan ilan,		Çatırdatıp çekip,
Toñsuyan tohuguratan baran,		Tak tak takıldatıp
Boruoskalaan bolloñnoobuta,		Tütünü derince içine çekti.

Toğusta tuomtaan,	2854	Dokuz kez sarıp,
Ağısta aralcıyan,		Sekiz kez dolayıp,
Onuhun olbuya tardan baran,		Onuncusunda düğüm atıp,

-A (-I I) Bier- :

Genellikle –an zarf-fiiliyle birleşen bier- fiili çok az örnekte A (-I I) zarf-fiiliyle birleşerek hareketin kısılalığını ve çabukluğunu belirtir :

İle bier- “hızla ilişirmek”

Toxtuu bier- “bir anlık kısa bir süre için durmak”

Uol uhukta bieren	635	Genç uyanarak
Oronugar oloro tüher,		Yatağında yerleşip

Bağanalı tebinen	832	Direk gibi kalkıp da,
Tura bieren baran,		Yerinde dona kalıp,

Modun Er Soğotox	6582	Kudretli er Sogotoh’un
Alaahıgar tiye bierbite.		Çadırına varmıştı.

Argıy ağay		Yavaş yavaş,
Oloro bieren baran,		Oturmaya başlayarak
Samannık dien sañalaax,	1390	Öylece konuşmalı,

Taas turuut xaya ürdüger Oloro bierbite,	3625	Yalçın kaya üstüne Oturuvermişti.
Sukkuor xaan aartığı Körö bierbite —	2027	Kanlı geçidi, Görüverdiğinde-
Oxsuhan böğö Ölö oonñuu silcalların Körö bierbite.	4243	Canhıraş bir şekilde dövüşüp, Ölümüne oynaştıklarını Görüvermişti.
Ool körö bierbite dağanı Attılarıgar tiiyen turan eren,	4247	Öyle gördükten sonra, Yanlarına yaklaşıp
Erdetten teriyen oloronnor, Üs buxatır kihini Körsö bierenner,	4337	Erkenden hazırlanıp Üç kahraman adamı Karşılıyıp,
Attaax kihi tiergenin diekki, Sielleren dibditen kelen, Toxtuu bierbite.	4087	Atlı kişi avlusuna doğru Tırıs bir şekilde yaklaşıp Duruvermişti
Xabırğaççi sielen kelen, Cielerin inniger toxtuu bierbitiger, Oğonñordoox emeexsin, Uolların surahaarı, Oyon taxsıbtara:	550	Sağlam yorga adımlarla gelerek Evlerinin önünde duruverdiğinde, İhtiyar adamla kadın, Oğullarını sormak için, Koşup çıkmışlar:

Bu şekillerin dışında TTr. Yaz- = SahT. Sıs- fiilinin A (-I I) zarf-fiiliyle birleşiminde hareketin oluşmaya yakın fakat gerçekleşmeden kaldığı durumlar ifade edilmektedir :

It itira sısta. “Az kalsın köpek ısıracaktı.”

Atağım tosto sısta “Neredeyse ayağım kırılacaktı.”

Ağıs tatalğalaax Aan xoloruk Tañnarı satılaata bihılaax, Urahalara oxto sısta,	620	Sekiz katlı, Şiddetli boran, Sanki aşağıya indi. Az kalsın çadırları yıkılacaktı.
Mañanata bayaattan ılla, Urahata oxto sısta,	4060	Evin direği sallandı; Çadırı yıkıla yazdı.
Oğonñordoox emeexsin Üören ölö sıspıtara.	6551	İhtiyarla koca karı, Sevinçten öleceklerdi.

KAYNAKLAR

- Böhtlingk O., **Über die Sprache der Jakuten**, St.Petersburg 1851, s.282.
- Ergin, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul 1983.
- Haritanov, L.N., **Formı Glagol'nogo vida Yakutskom Yazıke**, Moskva-Leningrad 1960,s.45-103.
- Haritanov,L.N., **Tipı Glagolnoy Osnovı v Yakutskom Yazıke**, Moskva-Leningrad 1960.
- Kirişcioğlu, M.F, "Er Sogotox Destanı'nın Kurgusu"**Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu** 27-30 Kasım 2007, Ankara
- Kirişcioğlu, M.F, "Saha Türk Destanı-Oloñxo",**I.Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu,A.Ü.,DTCF.8-10 Mayıs 2002**,Ankara (Baskı :Ankara 2004,s.124-133).
- Kirişcioğlu, M.F., **Saha (Yakut) Türkçesi Grameri**, Ankara 1999 (ilaveli 2.baskı) s.35,38,39.
- Korkina, E.İ., -Ubryatova, E.İ.-Haritanov, L.N.- Petrov, N.E. (1982),**Grammatika Sovremennogo Yakutskogo Literaturnogo Yazıka-Fonetika i Morfologiya**, Moskva.
- Kruger, J., **Yakut Manual** ,Indiana, 1962, s.
- Pekarskiy E.K., **Slovar Yakutskogo Yazıka** , St.Petersburg, 1907-1930 ; (2.baskı,1959)
- Poppe, N., "Das Jakutische", **PHTF.c.I**,Wiesbaden 1959 s.682.
- Ubryatova, E.İ.,"Kratkiy Grammatičeskiy Oçerk Yakutskogo Yazıke", **Yakutsko-Russkiy Slovar**, Moskva 1972, s.584.
- Yakutskiy Geroičeskiy Epos "Moguçiy Er Soğotox"**, Novosibirsk 1996.